

Lasten kaupunki – monitieteisen osallisuuskeskustelun foorumi Kaupunkitutkimuksen päivillä

Sanna Heikkilä

Kaupunkitutkimuksen päivät kokoaa vuosittain yhteen kaupunkitutkijoita eri tieteenaloilta. Tänä vuonna päivillä järjestettiin erikseen lapsi- ja nuorisoaiheinen teemaryhmä. Lasten kaupunki -työryhmä kokoontui Kaupunkitutkimuksen päivillä 2009 monitieteisessä hengessä. Ryhmä keräsi yhteen runsaslukuisen joukon lapsuudesta, nuoruudesta ja kaupunkiympäristöstä kiinnostuneita tutkijoita. Työryhmässä julkistettiin *Yhdyskuntasuunnittelu* -lehden Lapset ja kaupunki -teemanumero (2009:2).

Työryhmäesityksissä käsiteltiin laaja-alaisesti aihepiirin tematiikkaa historiallisesta perspektiivistä ajankohtaisaiheisiin ja lasten osallisuuden kysymyksiin. Esityksiä kuultiin mikrotason tutkimuksista laajoihin makrotason hankkeisiin. Ensimmäisen päivän aloitti Jani Vuolteenahon ja Terhi Ainialan kielitieteellisesti painottunut esitys helsinkiläisestä paikallismurteesta stadin slangista, ”Sörkan kundien Helsinki ennen toista maailmansotaa”. Kyseessä oli avaus muita esityksiä marginaalisempaan kaupunkitutkimukseen, kuvaus tilan verbalisoinnista kaupunkiarjessa. 1900-luvun alun Helsingin sosiokulttuurista kehitystä slangin kautta valottanut esitys toi esiin sen, kuinka nuoret tuottavat puhetta ja luovat omia merkityksiään ja luokkiaa kielen kautta. Se, kuka käytti slangia ja miten, ei ollut yhdentekevää sosiaalisen todellisuuden rakentumisessa. Slangi oli suorastaan paheksuttu alemman sosiaaliluokan puhetapa, joka kuitenkin puhujiensa keskuudessa esiintyi ylepydenaiheena ja ilmaisi tiettyyn ryhmään kuulumista. Kuka tahansa ei hallinnut slangia oikeaoppisesti. Esitys toi esiin herkullista nuorison kaupunkihistoriaa, mutta nosti esiin myös aina ajankohtaisen kysymyksen siitä, kuinka kielen ja kielenkäytön avulla ilmaistaan identiteettiä ja luodaan nuoriso- ja muita ryhmäidentiteettejä.

Nykyajan lasten osallisuutta kaupunkiympäristössä toivat mikrotason kenttätutkimuksillaan esiin Päivi Setälä ja Raija Raittila. Raittilan esitys antoi elävän kuvan tutkimusprosessista, jossa pyritään maksimaaliseen lasten osallisuuden ja kuulemisen kokemukseen. Tutkimus rakentuu kulkemalla ja pysähtymällä yhdessä. Raittila kuvasi kenttätyötään lasten kanssa prosessina, joka hahmottuu, kun aikuinen todella kulkee lasten kanssa ”retkellä” ja pysähtyy lasten huomioiden mukana, kyykistyy polvenkorkeudelle. Oivaltava onkin huomio, että se, mikä aikuisesta saattaa tuntua tutkimusta häiritsevältä tai hidastavalta poukkoilulta tai turhalta mudalla läträämiseltä, voikin olla juuri se ydin, jota lapsilähtöistä kaupunkiympäristöä tarkasteleva tutkija alun perin lähti etsimään. Päivi Setälä esitteli lapsinäkökulmaisena, visuaalisen kaupunkitutkimuksen mahdollisuuksia ja liikkui Raittilan tapaan lasten kokemusmaailman tasolla. Lasten itsensä ottamat valokuvat heille tärkeistä paikoista voivat avartaa aikuismielet näkemään asiat hyvinkin käytännöllisillä, lapsinäkökulmaisilla tavoilla, jotka eivät tule aikuisikäyttäjien mieleen.

Työryhmässä esiteltiin myös lasten osallistumisen mahdollisuuksia kasvattavia internet-pohjaisia sovelluksia ja näitä kehittäviä ja hyödyntäviä tutkimushankkeita. Marketta Kyttä esitteli tutkimusta, jonka avulla lapset voivat internetissä toimivan pehmoGIS-menetelmän avulla kertoa mielipiteitään ja kuvata sitä, millainen heidän lähiympäristönsä on kasvaa. Tuloksia käytetään muun muassa lasten liikuntatottumuksien edistämiseen. ”Hyvä alue” on

tarpeeksi väljä ja vihreä ja tarjoaa turvallisen tilan itsenäiseen liikkumiseen, muttei kuitenkaan sijaitse hyvin etäällä kaupungista eli osallisuuden kannalta liian eristyksissä. Ihanteellisten ympäristöjen kehittämisessä riittää vielä työtä, kovin suurta joukkoa tutkimuksessa mukana olevista lapsista ihannealue ei vielä kosketa. Helena Teräväinen esitteli toista internetpohjaista sovellusta, jonka kautta lapset osallistetaan asuinalueidensa ja koulujensa suunnitteluprosesseihin. Internet on vain yksi osa menetelmää tutkimuksessa, jossa esimerkiksi koulu nähdään tilan osalta koulurakennusta laajempaan koko yhteisön oppimisympäristönä. Lapsilla on käytössään muun muassa kertakäyttökameroita ja ns. photo diary, johon oppilaat merkitsevät kuvauskohteensa ja muita päivän tapahtumia. Internet -foorumien kautta oppilaat vaihtavat kokemuksia muualla maailmassa sijaitsevien yhteistyökoulujen kanssa.

Mervi Tiensuu-Tsiopoulos esitteli Turun yliopistossa käynnissä olevaa Nuoret luopin alla -hanketta. Laajoilla koululaiskyselyillä kartoitetaan kvantitatiivisin menetelmin useita kouluikäisten lasten elämänalueita. Hyvän asumisen teema-alueilta kysely tarjoaa mielenkiintoista vertailuaineistoa kvalitatiivisille ja mikrotason osallistumiseen perustuvilla hankkeilla. Lasten mielipiteiden kuulemiselle arkiasioissa hanke tarjoaa laajan kentän.

Lapsivaikutusten arviointia rakennus- ja yhdyskuntasuunnittelussa esittelivät Seija Järvi ja Kalle Reinikainen. Oulun kaupungin Kastelli-monitoimitalon suunnitteluhanke on herättänyt huomiota mediassa ja huolta siitä, että päätöksenteko ei kulje samassa linjassa lasten hyvinvointiin liittyvän tutkimustiedon kanssa. Kriittisiä ajatuksia on herättänyt se, että samalla kun puhutaan pienten yksiköiden lapsiystävällisyydestä, luodaan kuitenkin täysin päinvastaisia käytännön toteutuksia – Kastellista tulee suuri päiväkotij- ja koulukompleksi. Järvi ja Reinikainen esittelivät lapsivaikutusten arviointihankkeessaan mielenkiintoisella tavalla sitä, kuinka tämän valtavan kompleksin suunnitteluun otetaan lapset ja lapsinäkökulma mukaan. Tutkijat korostivat, että on hyödyllistä erottaa lapsiperspektiivi lasten perspektiivistä. Lapsiperspektiivin näkökulmasta aikuiset tarkastelevat päätösvaihtoehtoja lähtien omista tiedoistaan lasten tarpeista. Lasten perspektiivillä tarkoitetaan lasten omia näkemyksiä. Puitteet ja resurssit tutkijat ovat saaneet annettuina, mutta lapsiystävällisyyden huomioon ottamiselle jää silti paikkansa. Kompleksin valmistuttua selviää, onko tämä paikka onnistuttu saamaan keskiöön vai jäikö se marginaaliin. Monessa suhteessa pienen ihmisen näkökulma voidaan toteuttaa niin, että tunteet liian suuresta yksiköstä voidaan arjen tasolla häivyttää.

Lasten osallisuus kaupunkiympäristössä on ajankohtainen ja kiinnostusta herättävä teema. ”Trendiaiheista” jäi puuttumaan ainoastaan monikulttuurisuus. Kaupunkiympäristössä liikkuminen ja esimerkiksi kielenkäytön uudet muodot valaisevat tätäkin aluetta, johon toivottavasti saadaan esityksiä seuraavien vuosien Kaupunkitutkimuksen päville. Tämänvuotiseen työryhmään olisi voinut kaivata lisää ainoastaan aikaa innovatiiviselle ja innokkaalle keskustelulle.

Sanna Heikkilä on filosofian lisensiaatti ja viimeistelee väitöskirjaansa Kulttuurien tutkimuksen laitoksella Helsingin yliopistossa.